

## **Szerbia (Gábrity Molnár Irén)**

### **1. Az akkreditáció és a minőségellenőrzés jelentősége a felsőoktatásban**

Az akkreditáció Szerbiában az európai felsőoktatási rendszerhez való kapcsolódás központi eszköze. Célja, hogy olyan minőségi tanulmányi programokat vezessenek be, amelyek megfelelnek az előírt minimális kritériumoknak és releváns felsőoktatási szakmabeli tudást nyújtanak, Európa-kompetens diplomával. A meglévő és új szakirányok programjait is újra meg újra ellenőrizni kell, hogy minőségükből ne veszítsenek, hasznosságuk folyamatos legyen. Az elfogadott előírások szerint, az akkreditálást erre hivatott, kompetens intézménynek/szakbizottságnak kell elvégeznie, amelyet az állami szervek neveznek ki.

A minőség kérdésének előretörését elősegítette az oktatás tömegesedése, a szabad iskolaválasztás lehetősége is. A belső minőségellenőrzést, vagyis az evaulációt már több éve nagyon fontos folyamatnak tartják szerb felsőoktatási körökben. Alapjában az előadás és az egyes tantárgyakat felölelő programfeladatok evaluációjáról beszélnek, mint jelentős rendszeres kommunikációs kapcsolatról a tanárok, az egyetemisták és az alkalmazottak között az oktatás minőségének emelése céljából. A tanárok evaulációja az előadások előkészítésére, magas szintű módszertani kivitelezésére, publikációk és segédeszközök használatára irányul. A hallgatók evalvációja pedig az előadások, gyakorlatok, tankönyvek ellenőrzését takarja. Ezzel párhuzamosan a szerb felsőoktatási fejlesztési terv alapján minden intézmény belső értékelést is végez. Ezen önértékelési folyamat lényege, hogy egy kar folyamatosan emelje az oktatás minőségét és hatékonyságát. Minden oktatási szak, illetve szakirány, katedra, vagy intézet felel az ott folyó munka megfelelő színvonaláért, hiszen a folyamatos minőségellenőrzéssel kiiktathatók a szükségtelen és minőségtelen programok, a színvonalatlan munkát végző személyek. E csöppet se fájdalommentes tevékenység a következő minőségi szempontok szerint történik:

- § magasabb oktatási színvonal, amely a munkaerőpiac új követelményeinek is megfelel;
- § eredményesség a hallgatók felvételénél (minél magasabb pontszám), a tanárok kinevezésénél (szigorítás a kompetenciákban);
- § hatékonyabb oktatás (az anyagi és szellemi ráfordítások növelésével csökkenjen a tanulmányi idő átlaga és növekedjen a diplomások száma).

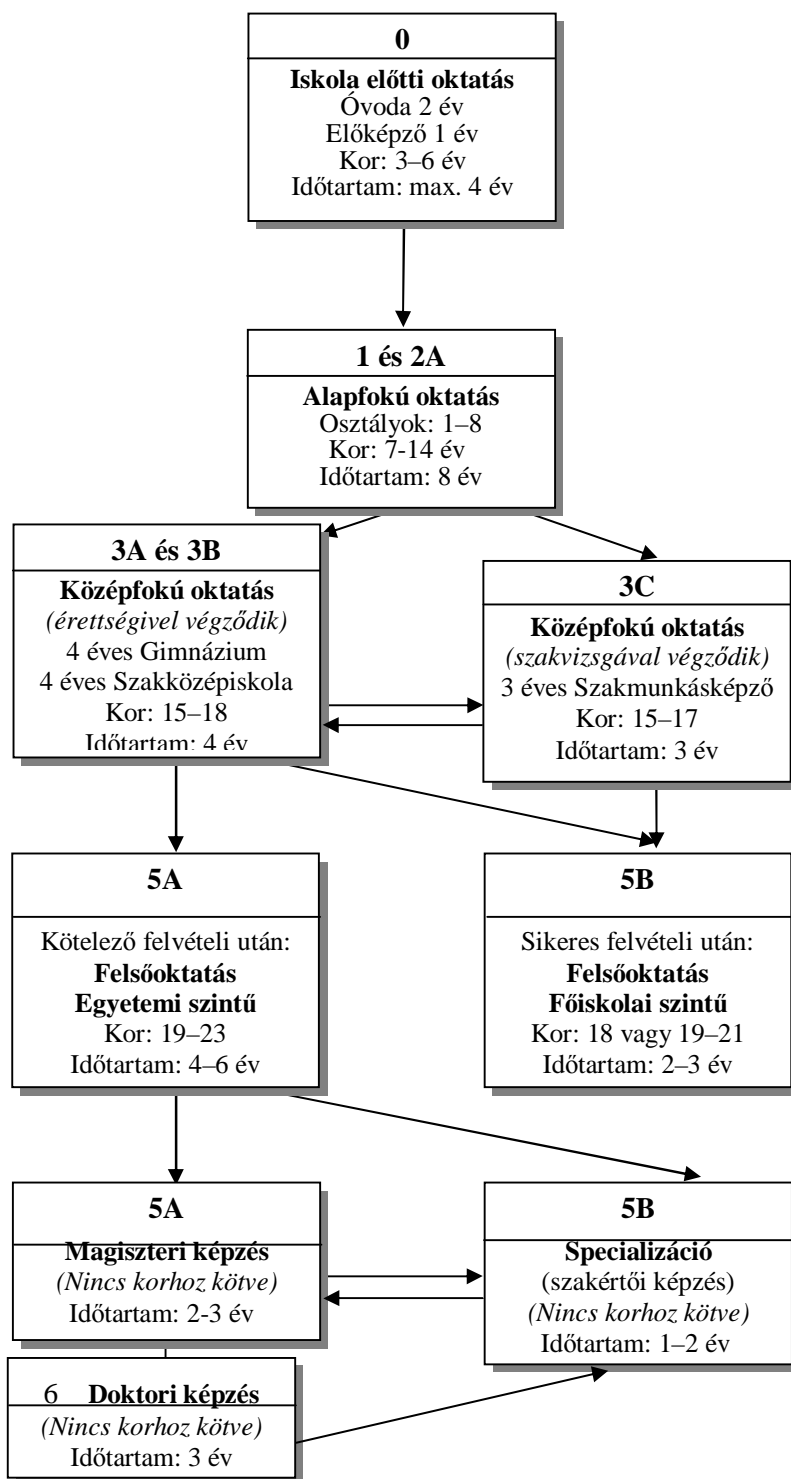
### **2. Helyzetelemzés - a szerb felsőoktatási rendszer előnyei és hátrányai**

A jelenlegi szerb felsőoktatási rendszert nem csak az akadémiai és a kormánykörökben megtett és tervezett lépések határozzák meg. A felsőoktatást befolyásolja az osztársadalmi légkör, a politikai események is, amelyek egy nehézkes és késleltetett tranzíciót jelentenek a Balkánon. A kilencvenes években tanúi lehettünk a diktatúra, a háború, az elszegényedés és az ezzel járó értékrend-bomlás hatásának. A titói korszakhoz viszonyítva a kultúrában és az oktatás területén is erőteljes centralizáció, etatizáció, nacionalista színezetű politizálás, infrastrukturális lemaradás tapasztalható. Mindez elengedhetetlenül kiváltotta az értelmiségi önkezdemenyezés és szervezettség hiányát, indokolatlan bezártságot, kapcsolatvesztést a világgal. Szerbia és Montenegró Államközösség máig nem tagja az Európai Uniónak.

Milošević bukása után ugyan elindult a politikai rendszerváltás, de jellemző a reformok lassúsága, ami miatt a felsőoktatás jelenlegi helyzete is átmenetinek nevezhető. A régi törvények helyett minden évben bejelenti a kormány az újat, de az oktatásügy gyakran eltörlődik a koszovói kérdés, a gyakori rendkívüli választások, a háborús bűnösök kiszolgáltatása vagy a gazdaság strukturális krízise mellett.

A jelenlegi, megöröklött oktatási rendszerben az Oktatási és Sport Minisztérium (szerbül *Ministarstvo prosvete i sporta*, a továbbiakban OSM) előírása alapján<sup>1</sup> az érettségit adó középiskola után kötelező felvétellel juthatnak be a tanulók a felsőoktatásba. A főiskolákról (2 vagy 3 éves) nem mindig automatikus az egyetemekre (4, 5 vagy 6 éves) való átíratkozás lehetősége. Az egyetemi diploma után a posztgraduális szakok következnek: a specializáció (szerbül *specializacija*, 1 vagy 2 éves), a magisztérium (szerbül *magistarski*, 2-3 éves) és végül a doktori (szerbül *doktorat nauka*) szint. (lásd 1. ábra)

1. ábra A szerbiai oktatási rendszer ISCED diagramja



<sup>1</sup> Lásd a 2002 végén megfogalmazott felsőoktatási koncepciót: Koncepcija zakona o visokom školstvu, Ministarstvo prosvete i sporta, Sektor za visoko i više obrazovanje, Beograd, 2002. [www.mps.sr.gov.yu](http://www.mps.sr.gov.yu)

Szerbiában<sup>2</sup> összesen körülbelül 170 ezer hallgató van, akiknek több mint a fele költségtérítéses képzésre jár. A beiratkozási kvótát az állami intézményekben minden évben a Szerb Oktatási Minisztérium (*Ministarstvo prosvete i sporta*) határozza meg. Évenként ma körülbelül 12 ezer diplomás kerül ki a felsőoktatási intézményekből. Az átlagos képzési idő körülbelül 8 év, de a hallgatóknak csak 11%-a diplomázik időben.

1. táblázat Az egyetemisták számának alakulása (2002/03-as tanév)

Felsőoktatási intézmény	Beiratkozottak száma összesen	Beiratkozottak száma az ismétlők nélkül	Államilag finanszírozott hallgatók
Belgrádi Egyetem (30 kar)	86,755	51,179	40,881
Művészeti Egyetem Belgrádban (4 akadémia)	2,185	2,092	1,987
Újvidéki Egyetem (12 kar + 1 akadémia)	36,431	29,393	20,276
Nisi Egyetem (13 kar)	25,399	13,605	10,700
Kragujeváci Egyetem (11 kar)	13,632	9,457	6,407
Koszovszka Mitrovica <sup>3</sup>	5,086	3,087	2,223
Összesen	169,488	108,813	82,476

2. táblázat A költségvetés terhére beírt egyetemisták és a végzettek száma öt éves átlagban (1998-2002)

Állami felsőoktatási intézmény	Diplomázott hallgató	Beiratkozott hallgató	diplomázott/beírt hallgató
Belgrádi Egyetem	6261	8205	76%
Újvidéki Egyetem	2272	3724	61%
Nisi Egyetem	1102	2503	44%
Kragujeváci Egyetem	755	1408	54%
Művészeti Egyetem	303	234	129%
Összesen	10693	16074	67%

Megjegyzés:

A fenti adatok között nem szerepelnek:

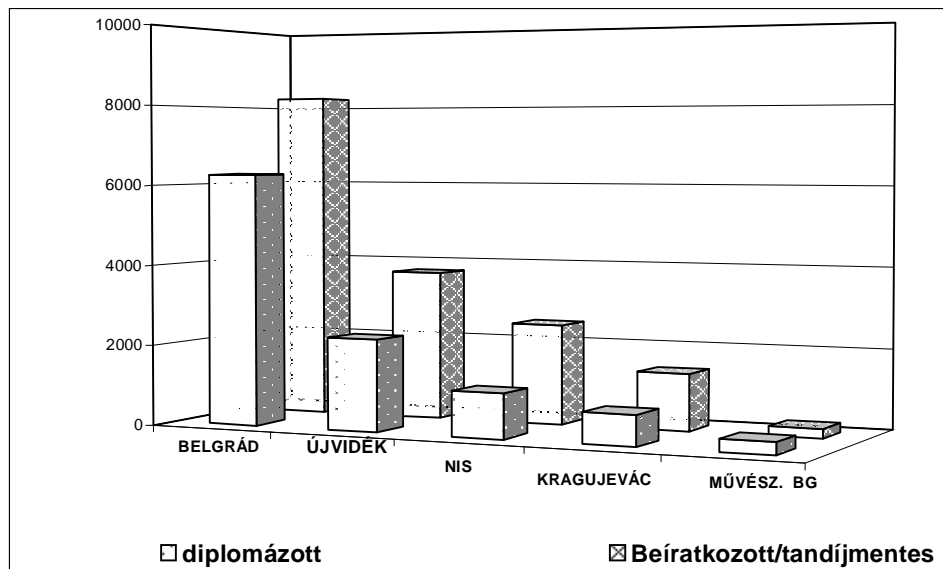
- § az egyetemeken kívül létező állami főiskolák (49) – ők közvetlenül az Oktatási Minisztérium felügyelete alatt működnek;
- § a nem akkreditált intézmények (a nem állami/magán egyetemek/karokból eddig 12 kapott akkreditációt (három folyamatban van), illetve 8 főiskola).

A 2. táblázat azt mutatja, hogy legtöbben a fővárosban tanulnak. Lásd erről a következő grafikont.

2. ábra Tandíjmentes beiratkozott, illetve diplomázott hallgatók száma egyetemek szerint (a 2002/03 iskolaévben)

<sup>2</sup> Szerbia lakosságának száma (Koszovó nélkül) a 2002. évi összeírás alapján: 7 498 001 fő.

<sup>3</sup> Valamikor a Koszovó és Metóhia Tartomány területén alapított Mitrovicai Egyetemnek 10 karán folyt az oktatás. Ma a szerbiai felsőoktatás magára vállalta a szerb hallgatókat és a tanárok is átjöttek, ezért Koszovó területén nem tevékenykedik igazán ez az egyetem. A Pristinai Egyetem az albánoké lett.



A felsőoktatás hatékonysága nem elegendő (a végzetek aránya alacsony a beiratkozottakhoz viszonyítva), habár a tömeges érdeklődés a felsőoktatás iránt éppen az utolsó 10-15 évben mutatkozott meg Szerbiában. A középiskolások nagy tömege nem tud elhelyezkedni, a munkaerőpiac egyébként is anarchikus, ami azt eredményezte, hogy sokan próbálkoznak a felsőoktatásban. A felsőoktatásban az alábbi problémák jelentkeznek.

§ Gyenge intézmények versus erős és zárt karok:

- az önálló karok gyenge együttműködése (az infrastruktúra kiépítése nem racionális, párhuzamosságok a képzésben);
- tanterem és laboratóriumok elégtelen kihasználása;
- a rektor és dékán hatásköre nem összehangolt (gyenge rektor, a végrehajtó szerep a dékáné, aki ellenőrizhetetlen);
- gyenge a multi- és interdiszciplináris együttműködés.

§ Kidolgozatlan az irányítás/döntéshozatal és a szakmai felelősség megosztása.

§ Tradicionális felsőoktatási programok:

- hagyományos programok és módszerek (szóbeli vizsgák);
- akkreditáció és minőségellenőrzés hiánya;
- szűk, monodiszciplináris, nem piacorientált programok;
- hangsúly az elméleti tudáson, kevésbé a gyakorlati készségfejlesztésen;
- a legjobb egyetemisták világszínvonalúak, de a közepesek az európai átlag alatt vannak; a beiratkozottak 50%-a évet ismételt, 30%-a diplomázik;
- fokozatok hiánya (a diplomahonosításkor gyakran 20 vizsgával sincs elismerésre lehetőség);
- sok a vizsgaidőszak, a kreditrendszer bevezetése nem teljes;
- gyenge, szervezetlen posztgraduális specializáció.

§ Hagományos főiskolai rendszer:

- a kétéves főiskolák minősége gyenge, nem Európa-kompatibilisek, ezért egy részük hamarosan megszűnik, vagy beolvad az akkreditált karokba;
- az egyetemeken kívül szerveződnek (dualitás).

§ Értékrend bomlás:

- a tömegességre és az átlagosságra való törekvés;
- korrupció lehetősége.

§ Definiálatlan finanszírozás:

- rossz viszony az akadémiai káderek, a fenntartó és a menedzserek között;
- meghatározatlan pénzforrások, tandíjelszámolás;
- önkényes beiratkozási kvóta (részesedés), elégtelen a tanterem kapacitás;
- pénzbeli stimulációk és motiváltság hiánya.

### 3. Az akkreditációs folyamatról hozott koncepciók, döntések és szabályozások

A felsőoktatáspolitikai Milošević alatt csak deklarativan és demagógiából foglalkozott a reformtörekvésekkel. A Hágai Törvényszék jelenlegi vádlottja, Šešelj vajda jelentős közreműködésével – a korábbi törvényt is megszegve – megsértették az egyetemek autonómiáját és a szakma tekintélyét, hiszen a rendszernek volt miért tartania az egyetemisták mozgalmától és az akadémiai szféra szaktekintélyeitől.

A demokratikus fordulat után (2000 októbere) néhány hónappal elkezdődött a szerb oktatási rendszer reformja, a közoktatás és a felsőoktatás szintjén is. Az akadémiai körök már korábban, még Milošević diktatúrája alatt, kénytelenek voltak alternatív egyetemi hálózatot létrehozni, amelyben szabadon és demokratikusan kezdhették meg a felsőoktatás reformját. Ez a belgrádi székhelyű szervezet külföldi támogatással indult és ma is létezik: Alternatív Akadémiai Oktatáshálózat (*Alternativna akademska obrazovna mreža – AAOM*): a felsőoktatás átszervezésének technikai problémakörében elsősorban informatív, majd koncepció kialakítási és publikációs tevékenységét folytatva az *Unesco-Chair for University Management* kihelyezett tanszékeként is működik. Maga köré csoportosítja a szakmai és akadémiai értelmiséget, az egyetemistákat, a civil szervezeteket. Nemzetközi konferenciákat szervez és minisztériumi kapcsolattartóként is fontos szerepet játszik az új felsőoktatási törvény kidolgozásában, a nyilvános viták levezetésében. A Szerb Kormány még Zoran Đinđić miniszterelnöksége idején megalakította a **Szerb Egyetemi Oktatási Tanácsot** (*Nacionalni savet za visoko obrazovanje*), amely az egyetemi körökkel együtt szándékozik belevágni az oktatási reform nem könnyű feladatába. Az OSM magára vállalta a költségvetési források megtervezését és elosztását, az intézmények licenzálását, az intézmények adminisztratív ellenőrzését, a **Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság** (*Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta*) működtetését, a diplomahonosítási folyamat bevezetését a Lisszaboni Konvenció alapján. A szakmai kérdésekben azokra a szakértőkre hivatkoznak, akik a **Felsőoktatási Nemzeti Tanácsban** (*Nacionalni savet za visoko obrazovanje*) ülnek. Ennek a tanácsnak a feladata – az egyetemi autonómiához híven – kidolgozni a felsőoktatási fejlesztési programot, megalkotni az akkreditációs kritériumokat és szabványokat, valamint javaslatot dolgozni ki a felvételi és finanszírozási politikára. Az európai kreditrendszeréről (ECTS) 2002 decemberében az Alternatív Akadémiai Oktatáshálózat adott ki útmutatót, amellyel elkezdődhetett a felsőoktatási intézmények önkéntes evaluációja is.<sup>4</sup>

A Szerb Egyetemi Oktatási Tanács (jelenlegi neve: Felsőoktatási Nemzeti Tanács) 2003. január 13-án hozott döntést a Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (a továbbiakban FAB) megalapításáról.<sup>5</sup> A Bizottság kidolgozta a szükséges standardokat és az eljárás elemeit, majd megküldte azt a Tanácsnak. A Felsőoktatási akkreditáció útmutatásai és kritériumai (*Uputstva i kriterijumi za akreditaciju visokog obrazovanja*) c. dokumentum<sup>6</sup> tartalmazza:

- § a felsőoktatási intézmények alapításához szükséges standardokat és szabályokat,
- § az evaluációs folyamathoz szükséges útmutatást, a karok, tanulmányi programok és az oktatómunka területén.

A munka összehangolása a feladata három konferenciának, amelyek rendszeresen tanácskoznak és megvitatják a felsőoktatási reformlépéseket, benyújtott normatívákat: az **Egyetemek Konferenciája** (*Konferencija univerziteta*), az **Akadémiai- és Gyakorlati Stúdiumok Konferenciája** (*Konferencija akademija strukovnih studija*) és az **Egyetemisták Konferenciája** (*Studentske konferencije*). Ők a Felsőoktatási Nemzeti Tanács partnerei.

<sup>4</sup> Marinković-Nedučin R., P. Lažetić, *Evropski sistem prenosa bodova u visokom školstvu – Vodić kroz ECTS, AAOM, Beograd, 2002.*

<sup>5</sup> A Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság elnöke: Ružica Nikolić, alelnöke Veljko Malbaša. Tagjainak száma még nem végleges (megközelítőleg 12 fő).

<sup>6</sup> Aljoša Mimica szerk. Belgrád: AAOM, 2004. szeptember



Ma a Bolognai Nyilatkozat szellemében formálódik a szerb felsőoktatás fejlesztésének koncepciója.<sup>7</sup> Az európai modellek közül talán a francia felsőoktatási modellhez hasonlítható legjobban a szerbiai. Megfogalmazódtak a következő célok:<sup>8</sup>

- § a felsőoktatás hatékonyságának növelése (lemorzsolódás helyett időben diplomázás);
- § az európai felsőoktatás tendenciáinak követése (új tanulmányi programok, minőségellenőrzés);
- § a piaci szükségleteknek megfelelő, új technológiát alkalmazható, multi- és interdiszciplináris programok a tanszékek és a fakultások között egy egyetem keretében;
- § alkalmazott, gyakorlatias képzési programok;
- § az egyetemista partnerként kapcsolódjon be a tanulási folyamatba (kreativitásra ösztönzés).

Az Oktatási Minisztérium a Kormány jóváhagyásával felsőoktatási törvényjavaslatot bocsátott nyilvános vitára 2004 végén, amelyet 2005 augusztus 24-én fogadtak el a köztársasági képviselőházban. Az új szabályozás lényege az alábbiakban áll.

- § Alapvető **cél** a Bolognai Nyilatkozat és a Lisszaboni Konvenció alapján a kétciklusú képzés, flexibilis tanulmányi programok, a kreditrendszer bevezetése (amit már igen sok intézmény alkalmaz), új diplomaforma kiadása (mellékletek, kettős diploma), diplomahonosítás, az akkreditációs bizottság létrehozása, külső minőségellenőrzés bevezetése, valamint a kar helyett az egyetem kizárólagos jogi személlyé tétele. A célok közül nem hagyható ki a folyamatos, egész életen át tartó tanulás, továbbképzés sem.
- § **A Kompetenciákat három szervezet között** osztanák meg:
  - az állam alapít, akkreditál, egyesít, megszüntet, finanszíroz, ellenőriz/elismer (minőséget, képesítést), jogokat szavatol;
  - a felsőoktatási intézmény munkaviszonyt létesít, felvesz, tanulmányi programokat ír elő, diplomát oszt, tovább képez.<sup>9</sup>
  - szakértői csoportok: Felsőoktatási Nemzeti Tanács, Akkreditációs Központ<sup>10</sup> és a konferenciák.
- § Az együttműködési elven alapuló **korporatív oktatási modell** kialakítása (a tiszta piaci és a közszolgálati modell helyett), amely szerint az egyetemeken belül létrejönnek a tanszéki központok (*odsek* - több tanszék együttműködése inter- és multidiszciplináris programok, tantervek koordinálása céljából). Megmaradna a kar is mint rokon tanszékek társulása meghatározott kötelezettségeket vállalva a többi szervezeti egységekkel (könyvtár, komputer központok, kutató laboratóriumok, műhelyek, innovációs központok, kollégiumok, éttermek).
- § Magánegyetemek alapításának hatékonyabb ellenőrzése.
- § A tanári szakma társadalmi elismerésének növelése, valamint új interaktív viszonyok kiépítése az oktatásban. A felsőoktatási intézmények írják elő a tudományos személyzet (oktatók és kutatók) megválasztásának kritériumait, amely ellenőrizhető az akkreditáció során. Az állami intézmények a titulusokat a törvénnyel összhangban adják,<sup>11</sup> míg a magán főiskolák önállóságuk folytán saját szabályzatuk alapján.

<sup>7</sup> A hivatalban lévő szerb oktatási miniszter Gašo Knežević 2003 szeptemberében írta alá a Bolognai Nyilatkozathoz való csatlakozást Berlinben, az Oktatási Miniszterek Konferenciájába belépve.

<sup>8</sup> Lásd a 2002 végén megfogalmazott felsőoktatási koncepciót: Koncepcija zakona o visokom školstvu, Ministarstvo prosvete i sporta, Sektor za visoko i više obrazovanje, Beograd, 2002. [www.mps.sr.gov.yu](http://www.mps.sr.gov.yu)

<sup>9</sup> Diplomátípusok: akadémiai szinten (4+1+1 év) és az alkalmazott stúdiumokon (3+1 év), majd a specializáción, magiszteri fokozaton és a doktori képzésben szerzhető diploma.

<sup>10</sup> A Központban vannak a háttérintézmények a Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság körül

<sup>11</sup> Az egyetemi Tudományi Tanács elfogadásával, kinevezett szakértői bizottságok javaslatai alapján ezek a következők: előadó (mgr. - csak az alkalmazott stúdiumokon ad elő), docens (dr.), rendkívüli tanár (dr.) és rendes tanár (dr.). Megszűnik az asszisztensi kategória (tanársegéd), akiknek a munkáját (feladata a diszkurzusok/viták levezetése és laboratóriumi munkák) a posztgraduális stúdiumok hallgatói végzik el.

Fontos lenne, hogy az új felsőoktatási törvényt 2005 májusáig a Szerb Képviselőház elfogadja, mivel ebben a hónapban találkoznak ismét, ezúttal Bergenben az európai oktatási miniszterek. Már 2005-2007 közötti időszakra új középtávú terv kidolgozását vállalta a Felsőoktatási Nemzeti Tanács, amely a Bolognai Nyilatkozat és az azt követő megállapodások szerbiai implementációját jelentené a nemzetközi elvek tiszteletben tartásával. Egy 2010-ig szóló távlati terv a felsőoktatás és a gazdasági igények egybekapcsolását, a tudásalapú szükségletek kielégítését indítványozza.<sup>12</sup> A Belgrádi Egyetem rektorátusában 2005. január 22-én megtartott ülésen, valójában a TEMPUS projekt konzorciumi ülésén, megalakult egy „nemzeti támogató csoport” amely folyamatosan követi a reformtörekvéseket és a Bolognai Nyilatkozat hazai alkalmazásáról fog beszámolót tartani a nemzetközi szervek előtt.

A szerb oktatáspolitikában az eddigi egalitarista szemlélet elhagyását figyelhetjük meg, miközben erősödnek az elitista oktatáspolitikai hívei. Ugyan még esélyegyenlőségről beszélnek a politikusok, de valójában a tömegoktatás kialakulása és a piaci igények megjelenése már a minőség korának adnak teret.<sup>13</sup> Minőséget nyújtanának tehát annak, aki megérdemli, nem pedig ugyanazt a minőséget mindenkinek.<sup>14</sup>

#### 4. Akkreditációs szervezetek

A reformtól azt vártuk, hogy növekedjen az oktatási intézmények autonómiája, egy olyan decentralizációs folyamatban, ahol a szakember dönt, az állam ellenőriz. Sajnos a felsőoktatási törvényjavaslatban a központosítás az állami felsőoktatásban nem szűnt meg, sőt a kaotikus helyzet elkerülésére való hivatkozással inkább növekedett! A felsőoktatás irányítása a javaslat szerint a következőképpen nézne ki.

1. Az **Oktatási és Sport Minisztérium** hatásköre: költségvetési források elosztása, engedélyezés, felsőoktatási intézmények ellenőrzése, a Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság ellenőrzése. Megalakította az **Egyetemi Oktatásfejlesztő Tanácsot**<sup>15</sup> (*Savet za razvoj univerzitetskog obrazovanja*). E tanács rendelkezésére a már létező 9 állami és magán egyetemnek, 90 fakultásának és körülbelül 500 kinevezett szakemberi csoportjának 2005. szeptember 1-jétől kezdve legfeljebb öt éve van arra, hogy a megreformált akkreditált programokat véglegesítve benyújtsa, mert különben elvesztik a működési engedélyt. A jelenleg engedéllyel rendelkező magán karok 3 éven belül kénytelenek akkreditáltatni tanulmányi programjaikat. A főiskoláknak át kell alakulniuk. Ha legalább 6 szemeszteres tantervük van, kérhetik a képzés elismerését vagy középiskolára épülve vagy az egyetem keretében.

2. A **Nemzeti Felsőoktatási Tanács** (*Nacionalni savet za visokoškolsvo*), mint szakmai testület hatásköre: a felsőoktatás tervezése (szakértés), az előírások előkészítése és bevezetése, a minőségellenőrzés kritériumainak meghatározása, beiratkozási és finanszírozási tervek előkészítése. A Tanács tagjainak egynegyedét minisztériumi tisztviselők adják, a többi tag egyetemi tanár. Megbízásukat négy évre kapják.

3. A Felsőoktatási **Akkreditációs Bizottság** az Egyetemi Oktatásfejlesztő Tanács által 2003. január 13-án kinevezett 15 tagú, egyetemi tanárokból és kutatókból álló szerv. Hatásköre: az akkreditáció kezdeményezése, levezetése, minőségellenőrzés, a hatékonyság ellenőrzése, nemzetközi kapcsolatok felvétele, a recenzensek (szaklektorok) kinevezése. Az oktatási reform véghezvitele céljából utasítja a felsőoktatási intézményeket az önevaluációban, a minőségbiztosításban a tanulmányi programok

---

<sup>12</sup> Az oktatási miniszter, dr. Slobodan Vuksanović bemutatása alapján, ebben a munkában veszi ki részét a Bolognai folyamatért felelős promóciós csoport. Koordinátora, titkára van, tagjai pedig még 6 egyetem és az egyetemisták képviselői.

<sup>13</sup> Mandel 2004 3-14.

<sup>14</sup> U.o. 14.

<sup>15</sup> Egy átmeneti munkát végző bizottság, de még mindig létezik, mint a Minisztérium tanácsadója

megtervezése és kivitelezése során, valamint a nemzetközi standardokhoz igazított akkreditálási eljárásban.

4. A Felsőoktatási Nemzeti Tanács segítségével, de a tanácson kívül megalakult a **Nemzeti ENIC Központ** is, amely a felsőfokú diplomák elismerésével foglalkozik és az ENIC/NARIC hálózat része. Információkat gyűjt és nyújt a beiratkozási, átíratkozási és honosítási folyamatokban. Marinković-Nedučín R. és P. Lažetić egyetemi tanárok már 2002 folyamán megírták azokat az utasításokat, amelyek alapján bevezethető minden tantárgyra a kreditrendszer, lehetővé téve a nemzetközi összehasonlítását, a hallgatói mobilitást, a többnyelvű diploma mellékletekkel rendelkező kiadását stb.<sup>16</sup> Minden egyetemen bevezették az ECTS koordinátor funkcióját. Ő felügyeli az egyes karok és tanszékek koordinátorának munkáját, törődik az információ áramlással a nemzetközi kritériumok betartása céljából, a felsőoktatási intézmények nemzetközi kapcsolatainak zökkenőmentes levezetésével, míg a kari koordinátor közvetlenül a kollegákkal, hallgatókkal és az adminisztrálás technikáival foglalkozik. Az egyetemisták hamarosan minden karon bejelentkeznek majd a tantárgyak felvételekor, és hallgatói szerződést írnak alá. A belföldi és a külföldi hallgatók között igyekeznek a jövőben minél kevesebb különbséget tenni.

5. A minisztériumi és az egyetemi körök munkájának összehangolása céljából létrejöttek – a már említett – egyetemi, majd az egyetemista konferenciák is.

3. táblázat Az akkreditációban közreműködő szervezetek

Akkreditációs szervezet neve	Közársasági Oktatási és Sport Minisztérium (Felsőoktatás-fejlesztő szerve)	Egyetemi Oktatásfejlesztő Tanács (új neve Nemzeti Felsőoktatási Tanács)	Akkreditációs Bizottság	Nemzeti ENIC Központ és az ECTS koordinátorok	Konferenciák
Létrejötté felépítése	A Szerb Kormány nevezi ki	négy éves képviselői megbízás - egyetemi tanárok, valamint 1/4-ét a minisztérium emberei adják	2003. január 13-án kinevezett 15 tagú, egyetemi tanárokból és tudósokból áll	Szakcsoport az Oktatásfejlesztő Tanács kinevezésével	Egyetemek Konferenciája, amely három területen működik: Akadémiai és Gyakorlati Stúdiumok Konferenciája, és az Egyetemisták Konferenciája
Elnöke és tagjai	oktatás miniszter és tanácsadó csoportja: koordinátor, titkára, tagjai a 6 egyetem, egyetemisták képviselői	Az oktatási miniszter, helyettese rektor	elnök, alelnök, tagjai	Kinevezett szakértők, Ugyanakkor minden egyetemen és karon van ECTS koordinátor.	Delegált felszólalók, rektor, dékán, vagy a dékán-helyettesek
elhelyezkedése	Belgrád	Belgrád	Belgrád	Belgrád és minden egyetemi központban	Egyetemek székhelye
hatásköre	költségvetési pénzek elosztása, engedélyezések,	felsőoktatás megtervezése, minőségellenőrzés feltételeinek	akkreditációs folyamat levezetése, minőségellenőrzés, hatékonyság	kreditrendszer és a diplomák elismerése, információk	a minisztériumi és az egyetemi körök munkájának

<sup>16</sup> Lásd Marinković-Nedučín R., P. Lažetić, *Evropski sistem prenosa bodova u visokom školstvu – Vodić kroz ECTS*, AAOM, Beograd, 2002.



	felsőoktatási intézmények és az akkreditációs bizottság ellenőrzése	meghatározása, beiratkozási és finanszírozási tervek	ellenőrzése, nemzetközi kapcsolatok, referensek kinevezése	gyűjtése és, nyújtása beiratkozáskor, átiratkozáskor, honosításkor	összehangolása
Viszony az intézményekhez	Központi irányítás, intézmények alapítása, finanszírozása	Szakmai irányelveket adó, tanári kádereket kinevező testület	utasítja az intézményeket az önértékelésben, minőségbiztosításban, a programok megtervezése és megvalósítása során	ENIC/NARIC hálózat része	közvetít az állami és akadémiai körök között

Az akkreditációs folyamatban közreműködő szervezetek között egy-két dologban egyetértés van: sietve összhangba kell hozni a szerbiai felsőoktatás intézményrendszerét és a minőségellenőrzést az európai normákkal, mindenáron kompatibilis, de racionális felsőoktatást szeretnének. A megtorpanások és az ellenállások a gyakorlati kivitelezések során azonban lelassítják a reformtörekvéseket, főleg néhány olyan beidegződött felfogás miatt<sup>17</sup>

- Ü a karoknak muszáj tradicionálisan erős autonóm jogi személynek lenni, az egyetem integráló szerepet játszik, amelyben több speciális szakintézmény is van;
- § az egyetem csak az Oktatási Minisztérium intézményén keresztül kommunikálnak a kormánnyal, a konferenciákra, alternatív és konzultatív bizottságokra nem összpontosítanak;
- § még mindig nem zárult le az új Európa-kompatibilis intézményrendszer kialakításához szükséges jogalkotási folyamat és legtöbb intézmény az új felsőoktatási törvény hatályba lépésére vár;
- § az európai oktatási rendszer gyorsabb prezentálói és ügyesebb imitátorai az újonnan alakult magán karok és főiskolák, amelyek hiánypótlást végeznek, és egyben ösztönzik az állami konzervatív köröket is, hiszen azok félnek konkurenciától.

## 5. Az akkreditálás

A még érvényben levő (2002. évi) és a készülő felsőoktatási törvény is jelentős figyelmet szentel az akkreditációs folyamatnak. Miközben a két jogi szabályozás között lényeges konceptuális különbség nincs, az újabb jelentősen pontosítani próbál és határozottan követi az európai normákat. Az eljárással kapcsolatos tevékenységek megértéséhez hozzásegít a már említett kézikönyv,<sup>18</sup> amely részleteiben tartalmazza az akkreditációval kapcsolatos hatályban levő jogi, dokumentációs, pénzügyi és adminisztratív előírásokat. Az akkreditációs és evaluációs eljárásokhoz kidolgozták a következő szempontokat:

- § az intézményalapítási folyamat, vagyis a felsőoktatási intézményalapítás és tevékenység normatívái és standardjai;
- § az egyetem önevaluációs vagy belső értékelési folyamatának utasításai;
- § a karok és szervezeti egységek akkreditálásának és evaluációjának feltételei;
- § a tanulmányi programok akkreditálásának és evaluációjának kritériumai;
- § a tudományos és az oktatói munka akkreditálásának és evaluációjának feltételei;
- § az egyetemi oktatók megválasztásának és kinevezéseinek ismérvei;

<sup>17</sup> Ladislav Novak szóbeli véleménye alapján, aki az Újvidéki Egyetem Stratégiai Fejlesztő Bizottságának elnöke és részt vesz az új felsőoktatási törvénytervet kidolgozásában is – előadás az Egyetem Konferenciáján, Beograd, 2004

<sup>18</sup> Mimica 2004

- § az egyetemek szervezeti egységeinek, adminisztrációs és egyéb alkalmazottainak szakmai értékelése (a minőségellenőrzés része) és evaluációjának kritériumai;
- § az adminisztrációs utasítások a felsőoktatási intézmények akkreditálásának és evaluációjának folyamatában.

## 5.1. Az önevaluációs folyamat – belső értékelés

A reformban érdekelt felsőoktatási intézmény minőségellenőrzés céljából jelentést ír és belső értékelést készít a transzformáció lépéseiről és eredményeiről. A tanulmányi programokat is részleteiben tartalmazó dokumentumot átadja a törvény által megszabott időben (1-3 év) az Akkreditációs Bizottságnak, aki az erre az esetre kinevezett szakmai munkacsoportnak továbbítja véleményezésre. Az akkreditációs munkacsoport 3 oktatóból és a titkárból áll. Akkreditálni lehet öt tanítási szintet: (1) gyakorlati stúdiumokat, (2) egyetemi/akadémiai stúdiumokat, (3) specializációkat, (4) magiszteri- és (5) doktori stúdiumokat. A Bizottság az ideiglenes működési engedélyt megadhatja, de a végleges akkreditáció akkor lehetséges, amikor már diplomázott – az új programon az új tanterv szerint – az első évfolyam. Ha időközben megváltozik a tanterv, új akkreditációs eljárásra van szükség. Ha teljesen új szakirányt kezdeményez egy intézmény, akkor ún. iniciális vagy kezdő akkreditációt kell kérvényeznie.

## 5.2. Intézményalapítási folyamat

A felsőoktatási törvényjavaslat alapján a Köztársasági Felsőoktatási Fejlesztési Tanács (*Savet za razvoj univerzitetiskog obrazovanja*) javaslatára az Oktatási és Sport Minisztérium írja elő azokat a feltételeket, amelyek egy felsőoktatási intézmény alapításához szükségesek. Az érvényben lévő törvénnyel ellentétben, a törvénytervezet konkrétan meghatározza az alapításhoz és működéshez szükséges feltételeket, amelyek az alábbiak:

1. alapítás okai és indoklása;
2. a munka elkezdésének feltételei;
  - 2.1. személyi állomány:
    - a.) az oktatók névsora a vállalt tantárgyak elnevezésével minden évfolyamon,
    - b.) a potenciális tanárok nyilatkozata, hogy az alapításkor hajlandók teljes vagy 1/3 munkaidővel munkaviszonyt vállalni az új intézményben,
    - c.) kritériumok, amelyek alapján kiválasztották a tanárokat,
    - d.) tanterv az alapítandó kar/egyetem alapszabályának tervezetével;
  - 2.2. infrastruktúra:
    - a.) előadóterem, laboratóriumok, hallgatóterem, könyvtár, olvasóterem, archívum, szertárak stb.,
    - b.) a tantervek és helységek méretének összehangoltsága a hallgatók számával;
  - 2.3. technikai feltételek (higiéniai-, környezetvédelmi és műszaki feltételek a nyilvános oktatási munka végzéséhez):
3. a tervezett hallgatók száma, oktatói feladatkörök szerint;
4. bizonyíték a tevékenység anyagi feltételeinek biztosításáról és ellátottságáról;
5. a regisztrációról szóló bizonyíték a Kereskedelmi Bíróság igazolásával.

A feltételek fennállását az Oktatási és Sport Minisztérium állapítja meg. E törvény szerint is elaborátumot kell kidolgoznia az alapítónak, amelyet a Köztársasági Felsőoktatási Fejlesztési Tanács hagy jóvá. Csak ezt követően hozhatja meg az alapító az alapító okiratot. A működési engedélyt az Oktatási Minisztérium adja ki, miután az Akkreditációs Bizottság elfogadta a tanulmányi programokat, a Nemzeti Felsőoktatási Tanács pedig jóváhagyta az egyéb minőségi kritériumokat: infrastrukturális feltételek, a tantárgyak 2/3-át munkaviszonyban álló, kinevezéssel rendelkező tanárok oktatják. A felsőoktatási intézmény szabad a tanterv kialakításában, tudományos kutatói és

kiadói tevékenységében. Szervezeti egységei az önálló kutatóintézetek, vagy közös intézetközpontok, karok, informatikai- kutató-, fejlesztő központok, könyvtárak, laboratóriumok, innovációs központok stb. A politikai-, vallási- és párttevékenység nem engedélyezett az egyetemeken.

A jelenleg még érvényben levő *főiskolai törvény* nem szabályozza részletesen az alapítási eljárást, csak a Kormány részéről alapított intézményeket illetően. Magániskolák esetében csak a jogi és természetes személyek alapítói jogát ismeri el, alapításukra az állami főiskolák alapítását szabályozó rendelkezések és az egyetemi törvényben leírtak vonatkoznak. A főiskolai törvény konkrétan megfogalmazza a működéshez szükséges feltételeket, miszerint szükséges, hogy a főiskola rendelkezzen az összes tantárgy kétharmadára főállásban lévő oktatókkal, megfelelő számú hallgató oktatásához szükséges helységekkel, felszereléssel és taneszközökkel. Ezekről a feltételekről részletesebben a Kormány rendelkezik.

A vajdasági felsőoktatási intézmények létrehozása és működtetése kettős, a tartományi és a köztársasági intézmények hatáskörében van.<sup>19</sup> A jelenleg érvényes egyetemi törvény a belföldi alapítást preferálja. Ez a szemlélet az egyetemek alapítása esetében is tükröződik: külföldi jogi személy csak egyetemi kart alapíthat, míg belföldi jogi személy egyetemet is. Külföldi egyetemek kihelyezett tagozatairól a jelenlegi törvény nem szól.<sup>20</sup> Az egyetemalapításra a Vajdasági Képviselőház is jogosult, de az elaborátummal való egyetértésért a Szerb Oktatási Minisztériumhoz, jóváhagyásért a Nemzeti Felsőoktatási Tanácshoz kell fordulnia. A Szerb Kormány tehát igyekszik megtartani az állami felsőoktatási intézmények feletti döntő beleszólását.

Szerbiában a felsőoktatási intézményalapításhoz nyolc előírást kell figyelembe venni:

- § a stúdium szakirányok meghatározásának szabálya, amelyen belül nyílhat több szak;
- § a felsőoktatási intézmények helységeire és felszereltségére vonatkozó normatívák;
- § a megfelelő finanszírozás biztosításának normatívái, ha az intézményalapító nem az állam/Szerb Köztársaság;
- § a szükséges tanári állomány biztosítása;
- § a szükséges tudományos kinevezéssel rendelkező, vagy kutatói munkatársak biztosítása az intézményben;
- § a rendes egyetemi hallgatói csoportok számának normatívái;
- § a tevékenységhez szükséges adminisztrációs/segédmunkások<sup>21</sup> számának normatívái;
- § a bérelt helyiségek bérleti feltételeiről és idejéről szóló szerződés szabályai.

### 5.2.1. Az alapítás általános feltételei

Szerbiában a felsőoktatási törvénytervezet szerint az egyetemek és a felsőoktatási intézmények önálló tudományos-, művészeti- és oktatási intézmények. Jogi személyként nem csak oktatnak, de tudományos kutatómunkát, művészeti-alkotó tevékenységet, valamint szakértői és konzulens munkákat is végezhetnek. A törvény szerint az egyetemnek két formája lehet: akadémiai stúdiumok (*univerzitet akademskih studija*) és alkalmazott stúdiumok egyeteme (*univerzitet primenjenih studija*). Előbbiben legalább 5 akkreditált szakot oktatnak legalább 3 tudományterületen. Itt alap-, magiszteri- és doktori képzést is folytatnak. Az alkalmazott tanulmányok egyetemén alap-, speciális- és magiszteri (ha külön kutató tevékenység is van) képzés folyhat. A tanulmányi programokat belföldi és külföldi intézményekkel vagy nemzetközi szervezetekkel közösen is meg lehet szervezni. Ezen képzések keretében lehetséges lesz a két diploma adása is.

<sup>19</sup> A szerbiai oktatási rendszert jelenleg az alábbi törvények szabályozzák: Kisebbségügyi törvény (Szövetségi Parlament – 2002. február vége); „Omnibusz” törvény (Szerbiai Parlament - 2002); Egyetemről szóló törvény (röviden: egyetemi törvény) (2002/21. szám - április 23); Főiskoláról szóló törvény (röviden: főiskolai törvény) (1992).

<sup>20</sup> A magyarországi főiskolák a Vajdaságban konzultációs központokként működnek.

<sup>21</sup> Könyvtáros, könyvelő, informatikus, minőségellenőrző koordinátor, egyetemista főreferens és a munkatársainak munkahelyi leírásáról van szó.

Egy külföldi intézmény, vagy alapítvány, civil szervezet alapítási joga egyelőre korlátozott Szerbiában. A *főiskolai törvény* nem tesz különbséget hazai és külföldi természetes és jogi személyek között, azaz a főiskolákat két csoportba osztja: az egyikbe azok tartoznak, amelyeket a Szerb Köztársaság alapít, a másikba pedig azok, amelyeket nem a Szerb Köztársaság alapít. A 2002. évi *egyetemi törvény* értelmében külföldi természetes vagy jogi személy csak kart/főiskolát alapíthat, egyetemet nem. Az új *felsőoktatási törvény* sem rendelkezik másképp. A törvény előírása szerint külföldi természetes vagy jogi személynek elaborátumot kell kidolgoznia, például a kar alapításának indoklásáról. Az elaborátumnak tartalmaznia kell a kar alapításának okait, működéshez szükséges feltételeket, tantervet és a tanulmányi programokat (tantárgyak curriculumja). Az elaborátumot az Oktatási Minisztériumnak kell jóváhagyás céljából benyújtani. Pozitív döntése esetén az alapító meghozhatja az alapító okiratot (alapszabályzat/statútum, szervezeti és működési szabályzat stb.).

A felsőoktatási intézmény tevékenységéhez tehát nemcsak akkreditáció, hanem működési engedély is kell. Az intézmény (egyetem, kar, vagy szak, szakirány) elismertetését az Akkreditációs Bizottsághoz kell benyújtani. Minden esettel külön munkacsoport foglalkozik. Az Akkreditációs Munkacsoportok 3 oktatóból (volt rektorok, dékánok, szaktekintélyek) és a titkárból állnak. A kinevezett csoport az intézmény elaborátumának, majd önevaluációjának elemzését végzi, és a helyszínt is meglátogatja. Véleménye alapján az Akkreditációs Bizottság döntést hoz. Pozitív vélemény esetén az intézmény és a tanulmányi programok akkreditációja 6 évre szól. Amennyiben hiányosságokat fedeznek fel, de vállalják, hogy egy éven belül kijavítják azokat, az akkreditáció 4 évig érvényes. A Bizottság újabban kompetens referenseket (szakemberi csoport) is felkérhet konzultációra és szakvélemény készítésére. Erre főleg a tantervek, a kreditrendszer alkalmazása és a szaktantárgyak kapcsán kerül sor. Az akkreditációs folyamat végződhet negatív eredménnyel is.

Miután az Akkreditációs Bizottság meghozta a véleményét, eljuttatja azt a Nemzeti Felsőoktatási Tanácsnak, amely indokaival ellátva, továbbítja az Oktatási Miniszternek végző döntéshozatal céljából.

### 5.2.3. A működés tárgyi és személyi feltételei

A felsőoktatási intézmények alapításának és tevékenységének normatíváit és standardjait tartalmazó szabályzat szerint az intézmények két váltásban dolgozhatnak. A felszereltségre és a helyiségekre a következő követelmények vonatkoznak:

- § az épületben 5 m<sup>2</sup> bruttó terület jusson egy egyetemistára, míg a hallgatótermek esetében 3 m<sup>2</sup> hallgatóként egy váltásban;
- § a nagy előadóterem, vagy auditórium illetve amfiteátrum a hallgatók ¼-t kell, hogy befogadja egy váltásban;
- § a hallgatótermek egy váltásban tanulók felét kell, hogy befogadják;
- § legyen legalább egy számítógépes tanterem 20 hellyel és internet kapcsolattal;
- § gyakorlati laboratóriumok a hallgatók 10%-át fogadják be;
- § könyvtár és olvasóterem feleljen meg a törvényi előírásoknak;
- § az építészeti törvény rendelkezéseit kövessék a nyilvános épület technikai, higiéniai és építkezési szabályait illetően;
- § a tanulmányi programnak megfelelő műszaki és laboratóriumi felszereltség.

Az előírások csak a nem állami intézményeket kötelezik arra, hogy egy 4-5 éves – kiadásokat és bevételeket tartalmazó – pénzügyi tervben „igazolják”, hogy tevékenységük kivitelezéséhez szükséges anyagi feltételek adottak.

A tanerő biztosítása terén két jogi szempontot kell figyelembe venni:

- § a tanárok száma a megtartandó órák szerint számítható ki: évenként 180 előadás (hetente 6 óra) egy tanár normája;
- § az összes tantárgyak 2/3-át kell lefedni teljes-, vagy 1/3 állásban levő tanerővel, akiknek megfelelő kinevezésük van.

Az előadást hallgatók maximális számára vonatkozó szabályok:

- § 5 hallgató a művészeti programokon, vagy egyéni foglalkozást igénylő előadásokon;
- § 10 hallgató a művészeti programokon, vagy egyéni foglalkozást igénylő gyakorlatokon;
- § 20 hallgató a sport és testnevelés, valamint az építészmérnöki és egyes művészeti programokon;
- § 100 hallgató az orvosi és egészségügyi, valamint a biológiai-műszaki szaktárgyak óráin;
- § 100 hallgató a természettudományi, műszaki programokon és a pedagógusképzés módszertani óráin;<sup>22</sup>
- § 200 hallgató a társadalomtudományi karok általános társadalomtudományi óráin (ide tartoznak a bölcsészek is).

A tanársegédek száma a hallgatók gyakorlati csoportjai alapján határozható meg, egyébként évenként 300 (hetenként 10) gyakorlati órája lehet. A gyakorlatokon részt vevő hallgatók maximális számára vonatkozó előírások:

- § 50 hallgató a szemináriumokon és szóbeli kommunikációt igénylő gyakorlatokon;
- § 30 hallgató a szakgyakorlatokon (laboratórium) matematika, könyvelés, statisztika, idegen nyelvórákon;
- § 15 hallgató a mérőműszereket és laboratóriumi berendezéseket, grafikai munkákat igénylő és terepen levezetett gyakorlatokon;
- § 15 hallgató a biológiai/patológiai, különleges helységeken történő gyakorlatokon, tornaórákon stb.;
- § 10 hallgató a speciális módszertani, művészeti és projektort igénylő órákon;
- § 5 hallgató a vizsgát jelentő projektek kidolgozásán;
- § 1 hallgató a különleges művészeti szaktantárgyak egyéni foglalkozású óráin.

### 5.3. Belső akkreditációs eljárás – az Újvidéki Egyetem esete

Szerbia Vajdasági Tartományában működő Újvidéki Egyetemen 13 kar van.<sup>23</sup> Az egyetemen még 2003-ban megalakult a **Belső Akkreditációs Bizottság** (*Odbor za internu akreditaciju*). Az Akkreditációs Bizottság feladta, hogy az összes tanulmányi programot az anyaintézmények (karok, intézetek, multidiszciplináris központok, egyéb karközi szervezeti egységek) elaborátumai alapján ellenőrizze, különösen a minőségre és kivitelezhetőségre való tekintettel. Már működő szakirány esetén véleményt az első évfolyam diplomázását követően nyilvánít. Ha új szakirány bevezetéséről

---

<sup>22</sup> A normatívákban "elfelejtik" a kisebbségek tannyelvén folyó oktatást szabályozni. A Vajdasági Tartomány Oktatási és Művelődési Titkársága (Pokrajinski Sekretarijat za obrazovanje i kulturu) javaslatot tett, hogy a nemzetiségi kisebbségek nyelvén folyó előadásokon a normatívát 20 hallgató esetében is elfogadják külön csoportként. A Köztársasági Oktatási Minisztériumból erre nem kaptak még beleegyező választ.

<sup>23</sup> Ezek a következők:

- Bölcsészettudományi Kar (Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék) – Újvidék;
- Mezőgazdasági Kar – Újvidék;
- Technológiai Kar – Újvidék;
- Műszaki Kar – Újvidék;
- Orvostudományi Kar – Újvidék;
- Természettudományi-matematikai Kar – Újvidék;
- Mihajlo Pupin Műszaki Kar – Nagybecskerek;
- Jogtudományi Kar – Újvidék;
- Közgazdasági Kar (részleges magyar nyelvű oktatás) – Szabadka;
- Testnevelési Kar – Újvidék;
- Művészeti Akadémia (magyar színészképzés is van) – Újvidék;
- Építőmérnöki Kar (részleges magyar nyelvű oktatás) – Szabadka;
- Tanítóképző Kar – Zombor (magyar nyelvű kihelyezett tagozata Szabadkán).



van szó, akkor a minimális követelményeknek megfelelően dönt. A Bizottság feladata továbbá, hogy kapcsolatot tartson fent az Oktatási Minisztériummal és a nemzetközi szervezetekkel. Az Újvidéki Egyetem Tanügyi Tanácsának döntése alapján 2005-ig minden kar köteles volt:

- § elvégezni a tantervújítást, végrehajtani a programfejlesztést, a belső minőségellenőrzést az európai standardok alapján, megtenni az akkreditációhoz szükséges előkészületeket;
- § bevezetni az ECTS standardjain alapuló kreditrendszert, az új tudásellenőrzési formákat;
- § karonként kinevezni az Akkreditációs Munkacsoportot (*Radna grupa za akreditaciju*) (legalább 3 oktató és a titkár).

A munkacsoportnak minden szükséges szakmai segítséget megad az egyetemi Belső Akkreditációs Bizottság és ellenőrzi karonként a munkáját. A munkacsoportok minden szakra és szakirányra elkészítik az akkreditációs kérelmet, figyelembe véve az általános és szűk szakmai követelményeket is. A kritériumok<sup>24</sup> mellett fontos indokolni az oktatási célokat, a hatékonyságot és a hasznosulást is.

Az Újvidéki Egyetem keretein belül nem csak szerb nyelven folyik az oktatás, hanem – ha rendelkezésre áll tanár és elegendő hallgató – külön igény esetén a kisebbségek nyelvén is. Ezeket külön kell akkreditálni, és kérelmezni az oktatási miniszternél. Gyakorlatilag négy karon<sup>25</sup> és két főiskolán<sup>26</sup> folyik magyar nyelvű oktatás is. A nemrég életbe lépett *Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről* arról is rendelkezik, mikor lehet anyanyelven tanulni. Ezt figyelembe véve csak remélhetjük, hogy Szerbiában a magyar nemzeti kisebbségnek<sup>27</sup> hamarosan biztosítva lesz az oktatás anyanyelvén is, az óvodától az egyetemig<sup>28</sup>.

Az egyetemi Belső Akkreditációs Bizottság éves tervet készít, és ez alapján ellátogat minden akkreditációt kérelmező intézményhez. Négytagú bizottság<sup>29</sup> a helyszínen ellenőrzi a munkafeltételeket és a képzés minőségi kivitelezhetőségét a törvényi követelmények alapján és kiadja jelentését az önevaluációról.

Az ECTS Koordinátor minden karnak utasítást ad hogyan vezessék be az egy szemeszteres tantárgyakat, mely normatívák alapján határozzák meg a kötelező és a választható tantárgyakat. Egységes utasítások alapján tájékoztatást ad a kreditrendszer működéséhez összehangolva azt a nemzetközi elvárásokkal. 2005-re már minden intézet, tanszék kidolgozhatta az egyes tantárgyak előadásainak, gyakorlatainak, az egyéb hallgatói tevékenységek, valamint a vizsgák új rendszerét.

Általános vélemény az, hogy az Újvidéki Egyetemen a többi szerbiai egyetemhez viszonyítva meglehetősen előrehaladt a felsőoktatási reform és az akkreditálás. Az oktatást érintő újításokban legtöbbször a belgrádi konzervatív körök lassítják le a törvényhozói munkát és az európai szabályzások térhódítását.

## 6. Eredmények – tanulság

1. A felsőoktatási reformtörekvések Szerbiában 2001-ben erősödtek fel, köszönhetően annak, hogy az új kormányhoz tartozó reformcsoportok lendületet tudtak adni az oktatásügynek. A kormánynak ma is eltökélt szándéka mihamarabb keresztülvinni az európai felsőoktatási előírásokat és bekapcsolódni a nemzetközi egyetemi gyakorlatba. A reformtörekvések azonban lassúak és nem zökkenőmentesek.

<sup>24</sup> Kompetens (tudományos kinevezéssel rendelkező) tanárok, publikációk/kiadói tevékenység, szakmai tapasztalat, infrastrukturális felszereltség.

<sup>25</sup> Tanítóképző (kihelyezett tagozatán)-, Építőmérnöki-, Közgazdasági Karon Szabadkán, Újvidéken a Bölcsészeti Kar Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén, valamint a Művészeti Akadémián.

<sup>26</sup> Műszaki- és Óvóképző Főiskolán Szabadkán.

<sup>27</sup> Szerbiában a 2002. évi népszámlálás alapján, a magyarok száma 293 299 (3,91%), Vajdaságban pedig 290 207 vagyis (a tartományi lakosság 14,28%-a).

<sup>28</sup> Lásd Gábrity Molnár 2004: 294-306.

<sup>29</sup> Tagjai a szakirány szakértői: két másik szerbiai egyetem, egy külföldi egyetem egy-egy tanára szavazati joggal, továbbá a Belső Akkreditációs Bizottság egy tagja szavazati jog nélkül.

2. A felsőoktatás megrögglyant értékrendszerrel, pénzhiánnyal küszködik. A beidegződött gyakorlatot nehezen adják fel a konzervatív körök, amelyeket főleg az idősebb akadémiai generáció tagjai alkotnak. Az egyetemisták többsége támogatja a felsőoktatás reformját. Azok azonban, akik nem igazán tanulni mentek az egyetemekre, csak a munkanélküli és tétlen fiatal időszak végét próbálják kitolni, nem rajognak az új oktatási előírásokért.

3. A Szerb Oktatási Minisztérium igyekszik központosítási és ellenőrzési szándékkal megszüntetni a kialakult kaotikus helyzetet a meglehetősen erős állami karok és a magán intézmények ellenében is.

4. Az értelmiségiek véleménye szerint az oktatási reform politikafüggő, mert az intézkedések gyakran az uralkodó párt vagy a miniszter párthovatartozásától függnék.

5. Ahhoz hogy a szerbiai felsőoktatás érezhetően és viszonylag gyorsan megreformálódjon, elengedhetetlenül szükséges az európai normáknak megfelelő akkreditációs rendszer bevezetése még 2005-ben. Az intézményalapítás, a szakok, programok elismerése, a minőségellenőrzés ezen új rendszerének köszönhetően érhetjük el az intézmények pozitív szelekcióját.

6. Az akkreditáció bevezetésének hozadéka az intézmények önmeghatározása és belső értékelése. Az állami és magán karok is alkalmazkodni fognak a munkaerő-piaci szükségletekhez, és diplomájuk hasznosultága egy pár év múlva majd automatikusan is rangsorolja őket. Ezt követően megtörténhet a felzárkózás a nemzetközi oktatási intézményekhez is (terv szerint 2010-ig).

7. Az akkreditációs folyamatban döntő szerepe van a kormány által alapított testületnek, miközben az egyetemek autonómiáját úgy lehet megvédeni, hogy (1) a kormány és az intézmények közé ékelődnek a Konferenciák, mint vitaszervek és (2) az Akkreditációs Bizottság tagjai főleg egyetemi tanárok, igazi makrogazdasági és pénzügyi szakértő nincs közöttük.

8. Az akkreditációs szervezetek belső értékelésében dominálnak az optimista megállapítások, a minőségellenőrzésre és a racionalizációra való hivatkozás. A minőség, mint cél, számukra főleg a következőt jelenti:

- § magasabb oktatási színvonal, amely a munkaerőpiac új követelményeinek is megfelel;
- § eredményesség a hallgatók felvételénél (minél magasabb pontszám), a tanárok kinevezésénél (szigorítás a kompetenciákat illetően);
- § hatékonyabb képzés (az anyagi és szellemi ráfordítások megnövelésével csökkenjen a tanulmányi idő átlaga és növekedjen a diplomások száma).

9. A szerb oktatáspolitikában az eddigi egalitarista elv elhagyását figyelhetjük meg miközben megerősödnek az elitista oktatáspolitikai hívei. Az esélyegyenlőségről még beszélnek a politikusok, de valójában a tömegoktatás és a piaci igények már a minőség korának adnak teret.

## 7. Irodalom

*Zakon o univerzitetu* (Egyetemi törvény), (2002) Hivatalos lap (Službeni list) 2002/21. *Főiskolai törvény és módosításai*, Hivatalos lap (Službeni list) 1992/50, 1993/39, 1996/24

Turajlić, Srbijanka – Babić, Saša – Milutinović, Zoran (szerk.) (2001): *Evropski univerzitet 2001?* Beograd: Alternativna akademska obrazovna mreža (AAOM)

*Visoko obrazovanje u Srbiji – strategija reforme.* (2002) Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta, Sektor za visoko i vise obrazovanje

*Koncepcija zakona o visokom školstvu.* (2002) Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta, Sektor za visoko i više obrazovanje,

Nikolić R. – Malbaša, V. (2002): *Akreditacija univerziteta u Srbiji.* Beograd: AAOM

Marinković-Nedučin, R. - Lažetić, P. (2002): *Evropski sistem prenosa bodova u visokom školstvu – Vodič kroz ECTS.* Beograd: AAOMMandel Kinga (2004) tanulmány,

*Regio folyóirat, Kisebbség, Politika, Társadalom, Kiadó: TLA Budapest, 15 évfolyam, 2004. 2. száma 3-14.*

Handal, G. (2003): *Studentska evaluacija nastave – Priručnik za nastavnike i studente visokoškolskih ustanova.* Beograd: AAOM

Jovanović, Olga - Stojiljković-Petrović, Draga (2003): *Nostrifikacija i ekvivalencija diploma, polazne osnove i moguća rešenja.* Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta, Sektor za visoko i više obrazovanje

Mimica, Aljoša (szerk.) (2004): *Komisija za akreditaciju visokog obrazovanja Uputstva i kriterijumi za akreditaciju visokog obrazovanja.* Beograd: AAOM

*Promocija Bolonjskog procesa, Prezentacija reforme visokog obrazovanja u Srbiji,* (2004) Koordinator: Prof. Dr. Snežana Pantelić-Vujanić pomoćnik Ministra za više i visoko obrazovanje i sekretar Mirko Ožegović, Beograd

Gábrity Molnár Irén (2004): *A vajdasági magyar felsőoktatás helyzete és intézményfejlesztésének időszerű problémái.* Debreceni Szemle 2004/2. 294-306.

Honlapok: [www.aaen.edu.yu](http://www.aaen.edu.yu)  
[www.mps.sr.gov.yu](http://www.mps.sr.gov.yu)  
[www.enic@mps.sr.gov.yu](mailto:www.enic@mps.sr.gov.yu)

#### Rövidítések

*AAOM - Alternativna akademska obrazovna mreža* (Alternatív Akadémiai Oktatáshálózat)  
*Nacionalni savet za visoko obrazovanje* (Szerb Egyetemi Oktatási Tanács, utódja az FNT)  
*FAB - Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta* (Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság)  
*FNT - Nacionalni savet za visoko obrazovanje* (Felsőoktatási Nemzeti Tanács)  
*Konferencija univerziteta* (Egyetemek Konferenciája)  
*Konferencija akademija strukovnih studija* (Akadémiai Gyakorlati Stúdiumok Konferenciája)  
*Studentske konferencije* (Egyetemisták Konferenciája)  
*Ministarstvo prosvete i sporta* (Oktatási és Sport Minisztérium)  
*Savet za razvoj univerzitetskog obrazovanja* (Egyetemi Oktatásfejlesztő Tanács)  
*Nacionalni savet za razvoj visokog školstvo* (Köztársasági Felsőoktatási Fejlesztési Tanács)  
*Odbor za internu akreditaciju* (Belső Akkreditációs Bizottság)